

SECTION 7. CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-29>

PROSPECTS FOR THE INTEGRATION OF PHOTOTECHNICAL, PORTRAIT AND PSYCHOLOGICAL FORENSIC EXAMINATIONS

ПЕРСПЕКТИВИ ПОЄДНАННЯ ФОТОТЕХНІЧНОЇ, ПОРТРЕТНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Herman B. M.

*expert consultant,
the Ukrainian scientific and research
Institute of special equipment
and forensic expertise of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0002-6564-9188*

Герман Б. М.

*консультант-експерт,
Український науково-дослідний
інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби
безпеки України
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0002-6564-9188*

Riabokon Ye. A.

*chief forensic expert,
the Ukrainian scientific and research
Institute of special equipment
and forensic expertise of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0004-7110-6416*

Рябоконт Є. А.

*головний судовий експерт,
Український науково-дослідний
інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби
безпеки України
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0004-7110-6416*

Serbinenko O. L.

*leading forensic expert,
the Ukrainian scientific and research
Institute of special equipment and
forensic expertise of the Security Service
of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0009-2553-5646*

Сербінєнєкє О. Л.

*провідний судовий експерт,
Український науково-дослідний
інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби
безпеки України
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0009-2553-5646*

Судова експертиза визначається як процесуальна діяльність, що передбачає використання спеціальних знань у різних галузях науки, техніки чи мистецтва для дослідження об'єктів, явищ і процесів із метою встановлення фактичних даних, які мають доказове значення

у кримінальному провадженні [3]. У контексті кримінального процесу судова експертиза виконує ключову функцію забезпечення об'єктивності та достовірності доказової бази, що є передумовою справедливого судового рішення. Її роль полягає у наданні науково обґрунтованих висновків, які слугують основою для встановлення обставин злочину, ідентифікації винних та правильної кваліфікації діяння.

Згідно з Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03.11.1998 за № 705/3145, станом на сьогодні в Україні впроваджено більше 50 видів¹ судових експертиз [9].

Очевидно, що існують такі експертні ситуації, логіка яких вимагає проведення судової експертизи у комплексному поєднанні тих чи інших видів. І таких прикладів судова експертологія знає чимало, зокрема: почеркознавча + технічна експертиза документів (поширений комплекс у справах про підробку документів, шахрайство, корпоративні конфлікти), автотехнічна + трасологічна + судово-медична (використовується при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод), будівельно-технічна + економічна (застосовується у справах щодо незаконного будівництва, пошкодження майна, оцінки збитків тощо), комп'ютерно-технічна + економічна + почеркознавча (поширений комплекс при розслідуванні фінансових злочинів, кібершахрайства, підробки платіжних документів тощо), психологічна + психіатрична (проводиться за необхідності визначити осудність особи та/або її здатність давати свідчення) та ін.

Водночас, на наше переконання, існує ще одне комплексне поєднання видів судових експертиз, яке сьогодні незаслужено оминається увагою попри доволі високий потенціал, особливо у розслідуванні складних категорій злочинів – фототехнічно-портретно-психологічна судова експертиза.

Отже, фототехнічна судова експертиза – це спеціалізоване дослідження отриманих за допомогою оптичних чи цифрових засобів фотографічних зображень, відеозаписів та інших матеріалів, яке спрямоване на встановлення їхньої автентичності, технічних характеристик та обставин створення. Об'єктом дослідження можуть бути фотознімки, відеозаписи, цифрові носії інформації, технічні засоби їх фіксації, а предметом – властивості матеріалів, що дозволяють визначити їхню достовірність, а також умови створення. Фототехнічна експертиза виступає первинним етапом аналізу візуальних доказів,

¹ Йдеться про класифікацію за галузями знань.

оскільки від її результатів залежить, власне, можливість подальшого використання матеріалів у судовому провадженні – у разі виявлення фальсифікації (наприклад, змін у піксельній структурі чи метаданих) матеріал втрачає доказову силу.

Портретна судова експертиза передбачає проведення дослідження, яке базується на порівнянні анатомо-морфологічних ознак зовнішності людини на зображеннях для встановлення її тотожності. Об'єктами дослідження є фотокартки (спеціальні, документальні тощо), типографські та інші репродукції, цифрові зображення, кіно-, відео-записи, а предметом виступають індивідуальні ознаки зовнішності: форма обличчя, риси (очі, ніс, губи), пропорції, а також особливі прикмети (шрами, татуювання тощо). Портретна експертиза проводиться після верифікації матеріалів фототехнічною експертизою, забезпечуючи ідентифікацію осіб, зображених на них.

Психологічна судова експертиза – упорядкована система заходів, провідним з яких є дослідження психічних та/або соціально-психологічних явищ і процесів. Об'єктом дослідження є особистість людини, продукти її діяльності, соціально-психологічні процеси та явища, психологічні особливості ситуації, що досліджується, а предметом – частина (елемент, прояв, риса, властивість, складова) об'єкта. Використовуючи верифіковані та ідентифіковані дані, психологічна експертиза може забезпечити інтерпретацію поведінки особи.

Іншими словами, саме інтеграція фототехнічної, портретної та психологічної експертиз забезпечує комплексний підхід до аналізу джерел доказів. Цей ефект ґрунтується на взаємодоповненні: фототехнічна експертиза верифікує матеріали, портретна ідентифікує осіб, а психологічна – розкриває їх мотивацію та контекст дій.

У контексті розслідування численних воєнних злочинів, скоєних російськими військовиками, комплексне поєднання цих видів експертиз набуває виняткового значення. Так, фототехнічна експертиза виключає фальсифікацію матеріалів, що, окрім верифікаційної функції, є важливим фактором у протидії інформаційним та інформаційно-психологічним операціям, які проводяться Російською Федерацією проти України. Портретна експертиза ідентифікує виконавців чи свідків, що є вкрай необхідним для подальшого розгляду в судах, у тому числі – міжнародних. Психологічна – аналізує мотиви (ідеологія, примус тощо), що безпосередньо впливає на кваліфікацію злочину та визначення ступеня відповідальності. Наприклад, у розслідуванні трагічних подій у м. Буча фототехнічна експертиза могла б верифікувати автентичність фотозображень злочинців, портретна – ідентифікувати їх, а психологічна – оцінити їхній стан, розрізняючи умисел від імпульсивності.

Таким чином, інтеграція фототехнічної, портретної та психологічної судових експертиз створює певний синергетичний ефект, що підвищує достовірність, точність і переконливість доказів у кримінальному процесі. Починаючи з верифікації матеріалів, через ідентифікацію осіб до аналізу їхньої поведінки – цей підхід може забезпечити всебічне дослідження обставин злочину. Особливої ваги він набуває у розслідуванні воєнних злочинів, скоєних представниками Російської Федерації під час повномасштабного вторгнення в Україну, де комплексність доказової бази є запорукою справедливого правосуддя.

Література:

1. Біленчук П. Д., Дубовий О. П. Судова експертиза : підручник. К. : Атіка. 2005. 456 с.
2. Гусев В. І. Фототехнічна експертиза в криміналістичному дослідженні : навчальний посібник. Харків : Право. 2018. 320 с.
3. Закон України «Про судову експертизу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. Дата звернення: 10.03.2025.
4. Клименко Н. І. Психологічна експертиза в судовому процесі: теорія і практика. К. : Видавництво «Юридична думка». 2016. 280 с.
5. Медведєв В. С. Кримінальна психологія : підручник. К. : Атіка. 2004. 368 с.
6. Методика ідентифікації особи за ознаками зовнішності за матеріальними зображеннями (зареєстрована в Реєстрі методик проведення судових експертиз, код 6.2.05).
7. Методика судової психологічної експертизи (загальна частина) (зареєстрована в Реєстрі методик проведення судових експертиз, код 14.1.77).
8. Методика фототехнічної експертизи (загальна частина) (зареєстрована в Реєстрі методик проведення судових експертиз, код 6.1.06).
9. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» від 08.10.1998 № 53/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 за № 705/3145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. Дата звернення: 10.03.2025.
10. Таран О. В. Судово-портретна експертиза: сучасні методи та перспективи : монографія. Одеса : Фенікс. 2020. 210 с.

11. Шепітько В. Ю. Криміналістика: підручник. К. : Ін Юре, 2019. 728 с.
12. Ekman P. Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. New York : W.W. Norton & Company. 2009. 390 p.
13. Saunders J. Forensic Photography: A Practitioner's Guide. London : Wiley. 2016. 304 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-30>

**CRIMINAL PROCEDURAL GUARANTEES WHEN MILITARY
COMMANDERS ARE BROUGHT
TO CRIMINAL RESPONSIBILITY:
EXPERIENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT**

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ
ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ВІЙСЬКОВИХ КОМАНДИРІВ
ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ:
ДОСВІД МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ**

Naidonov Y. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Sectoral Law
and General Legal Disciplines
Institute of Law and Social Relations
Open International University
for Human Development "Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Найдюнов Є. В.

*аспірант кафедри галузевого права
та загальноправових дисциплін
Інститут права та суспільних
відносин
Відкритого міжнародного
університету
розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

Запровадження статті 31-1 до Кримінального кодексу України (КК України) [1], що встановлює кримінальну КВК за протиправні діяння підлеглих, зробило вагомий крок у наближенні вітчизняної правової системи до міжнародно-правових стандартів, зокрема положень Римського статуту МКС.

Разом з тим, представники як кримінально-правової науки, так і практики висловлюють певні сумніви стосовно цього очевидного, на перший погляд, висновку щодо можливості притягнення командирів до кримінальної відповідальності за бездіяльність у контексті порушень законів і звичаїв війни [2, с. 11].